

ROZHOVOR

STRÍPKY Z DĚJIN LÁSKY PRODEJNÉ

České flundry a merhyně

Přístup k prostituci, o níž se říká, že je jedním z nejstarších řemesel, se v českých zemích v historii měnil. Od naprostého zákazu pod pohrůžkou tvrdých trestů přes legalizaci a vybírání daní od kněžek lásky až po dodnes platný stav, kdy úřady dělají, že prostituce jakoby neexistuje. Historička Mgr. STANISLAVA MUSILOVÁ (35), Ph.D., z Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, se dějinami prostituce a kriminality žen na okraji společnosti profesně zabývá. Jak vypadal ceník povětrných ženštin před nějakými sto lety? Jaké nevěstince patřily tehdy v Praze k těm nejvyhlášenějším a kterým bylo lepší se vyhnout? A proč úřady kdysi považovaly všechny číšnice za prostitutky?

■ Jaké jsou nejstarší dochované záznamy o prostituci v českých zemích?

To je trochu složité. Dokud nešlo o zakázanou činnost, kterou by nějak řešil zákon, písemné záznamy nejsou. Nejstarší zmínky o prostituci pocházejí tedy až z doby, kdy máme nějaké zákoníky a prameny trestně právní povahy, což je samozřejmě mnohem později, než se prodejná láska objevuje. Nejstarší zákoníky jako Statuta Břetislava (první český zákoník, který vyhlásil roku 1039 český kníže Břetislav I. a který upravoval mj. pravidla manželství, nevěru, pohřby, práci v neděli nebo užívání alkoholu, pozn. red.) uvádějí tresty za cizoložství, kde už se částečně spekuluje i o ženách, které cizoloží za účelem zisku. Kdybychom ale měli u nás hledat počátek prostituce, jak na ni pohlížíme dnes, pak to bude někde s příchodem křesťanství (přelom 8. a 9. století), které vlastně definuje manželství a říká, že styky mimo něj nejsou správné. O době před tím je těžké se o prostituci bavit, protože nevíme, jakým způsobem byly tyto svazky upravené. Základy intencionalizované a profesionální prostituce ale ve střední Evropě můžeme hledat zhruba až od 13. století, plně se totiž projevuje až s větším rozvojem měst.

■ Kdy se v zákonících prostituce řešila nejvíce?

Dějiny prostituce můžeme rozdělit na tři dlouhá období. První z nich je restrikce,

kdy je prodejná láska zakázána a potírána. Pak je období reglementace, kdy se za určitých podmínek povoluje. A následuje období abolice, kdy pro ni není žádná právní úprava a v podstatě se dělá, že neexistuje. Období restrikce u nás a obecně v Evropě končí s osvícenstvím, tedy s vládou císaře Josefa II. (českým zemím vládl v letech 1780–1790, pozn. red.), který zákoníkem prostituci upravuje. Ještě jeho matka Marie Terezie se ji ale snažila potírat.

■ Marie Terezie dokonce založila komisi cudnosti, která měla dohlížet na mravnost. Svobodný mladík přistižený s nevěstkou si ji prý tehdy musel vzít. Je to pravda?

Ano. Budto byli oba vyobcováni z města, nebo svůj svazek museli zpečetit sňatkem. Otázkou ale je, nakolik tyhle komise cudnosti opravdu fungovaly. Prostituce se

„Kapavka byla nemoc z povolání.“

totiž šířila dál. Nicméně o Marii Terezii se opravdu říká, že coby panovnice považovala cudnost za natolik důležitou, že měla tendenci pronikat až do ložnic svých poddaných a chránit je víc, než oni sami chtěli. Nemůžeme to ale brát doslova.

■ Existuje nějaký záznam o tom, že si někdo opravdu prostitutku vzal?

Zda se něco takového stalo kvůli nařízení Marie Terezie, vám neřeknu, ale již Mikuláš Dačický ve svých Pamětech (*kronika rodu Dačických a města Kutné Hory z let 1297–1626, pozn. red.*) vzpomíná neřestné ženy a to, jakým způsobem se s nimi nakládalo. A už tehdy jsou opravdu případy, že se některé prostitutky musely za své klienty provdat. Z první poloviny 19. století pak existuje v Čáslavi seznam osob žijících v nesezdaném svazku, tedy v konkubinátě. Jde o tabulku, kdo s kým žil a jak byl tento společensky netolerovatelný problém vyřešen. A ve většině případů to skončilo svatbou, nebo odstěhováním se z města.

■ Kde se v době restrikce za Marie Terezie daly prostitutky najít?

Nevěstince jako takové neexistovaly. Spíše šlo o bordely typu privátů. Dále se hojně objevovala prostituce pouliční a kočovná, kdy nevěstky jezdily s vojskem.

■ Jaké změny pak nastolil Josef II., když usedl na trůn?

Prostituci povolil a zavedl evidence nevěstek a jejich zdravotní prohlídky. Primárně ho ale nezajímalo zdraví prostitutek, ale mužů, respektive vojska. Podobné zákoníky se v té době objevovaly po celé Evropě a snažily se potírat především pohlavní choroby, které prostitutky přenášely a vojsko oslabovaly. Tento reglementační systém, který u nás Josef II. zavedl, se prakticky udržel až do první republiky.

■ Takže zdravotní knížky prostitutek, známé z 19. století, zavedl už Josef II.?

To ne. V našich zemích je to záležitost až 60. let 19. století, v Berlíně a ve Vídni byly už v 50. letech. Je to v podstatě doba, kdy už se objevují průkazy obecně – různé vandrovnické a čelední knížky, což bylo něco mezi občanským průkazem a pasem, které vznikly s potřebou obyvatelstvo nějak evidovat. Nicméně už za Josefa II. existoval jakýsi systém registrace prostitutek. Jen ještě nebyl tak osobní a adresný. Spíš než evidence osob provozujících tuhle živnost šlo o evidenci neřestných domů.

■ Jakým způsobem zdravotní prohlídky u nevěstek probíhaly?

Mělo jít o nějakou základní gynekologickou prohlídku, jenže... Pro doktory nebyla žádná prestiž starat se o tyhle ženy, takže je ani nijak důkladně nekontrolovali. Spousta nemocí navíc nebyla v raném stadiu vůbec odhalitelná, a když už ano, tak nebyla léčitelná. Vyléčit syfilis bylo skoro nemožné a o kapavce se mluvílo jako o nemoci z po-

▲ Cudná panovnice Marie Terezie (1740–1780) prostituci zakazovala a založila Komisi cudnosti, která ji měla potírat. Dokonce nařídila, aby si svobodní mladíci přistižení s prostitutkou onu neřestnici vzali.

Podle definice vídeňského praktického lékaře z roku 1863 existovalo šest pomyslných příček žebříčku prostitutek. Nejvýše stály ženy vydržované milenci. Druhou příčku tvořily prostitutky s vlastním bytem. Za nimi následovaly prodejné ženy pracující v bytech zákazníků, pak pouliční nevěstky, nevěstky ve veřejných domech a poslední příčka patřila příležitostným prostitutkám.

volání. Kvůli vleklým zánětům byly nevěstky většinou i neplodné.

■ **Přesto - nelze tyhle prohlídky považovat za jakýsi počátek preventivních gynekologických prohlídek, které známe dnes?**

Asi ano, s trochou nadsázky bychom mohli říct, že položily základ systému, kdy se ženy měly nechat pravidelně vyšetřit. V té době to totiž běžné nebylo. Mluvit ale o tom, že by preventivní prohlídky nevěstkám zaručily lepší zdraví, rozhodně nemůžeme.

■ **Snažily se prohlídkám vyhnout?**

Ano, většina z nich o svých nemocích věděla, takže se pokoušely doktory uplácat, aby dostaly štempl. Nebo z místa, kam se zrovna blížila zdravotní kontrola, rovnou utekly. To s sebou ale neslo riziko pro majitele nevěstince, takzvaného bordeláře, který musel při policejních štářách doložit, že tam má zdravé holky.

■ **Jak to takový bordelář řešil? Také pomocí úplatků?**

Většinou měl dvě tři holky, které byly v řemesle nové a nemoci u nich ještě nebyly okem rozpoznatelné. Ty nechal vyšetřit a ostatní se někam schovaly nebo šly jinam. Prostitutky totiž patřily k nejvíce migrujícím povoláním. Což se samozřejmě majitelům bordelů nelíbilo, protože pak přicházeli o zisk. Mimochodem – už v 19. století můžeme narazit na „obchod s bílým masem“. Stávalo se, že se dívka do nevěstince dostala nedobrovolně. Zpravidla šlo o náivní děvčata z malých měst a obcí. Často se

nechala nalákat třeba na nějaké šperky, které jim majitel nabídl, ale pak po nich chtěl peníze, a tím se roztočil kolotoč dluhů, ze kterého neměla šanci uniknout.

■ **Byly v 19. století prostitutky nějak rozdělené na ty „lepší“ a „horší“?**

Podle definice vídeňského praktického lékaře z roku 1863 existovalo šest pomyslných příček žebříčku prostitutek. Nejvýše stály ženy vydržované jedním, případně i několika stálými milenci. Druhou příčku tvořily prostitutky s vlastním bytem. Za nimi následovaly prodejné ženy pracující

„Číšnice se automaticky považovaly za nevěstky.“

převážně v bytech zákazníků, v hodinových hotelech a u kuplířek. Na čtvrté příčce byly pouliční nevěstky, na páté pozici pak nevěstky ve veřejných domech a poslední příčka patřila příležitostným prostitutkám. A specifickou kategorií byly prostitutky šenkovní. Pracovaly v hospodách a šencích jako číšnice, ale sexuální služby běžně nabízely. Na menších městech ani nevěstince jako takové, tedy podle zákona místo, kde se neprodává alkohol, vůbec nebyly, protože by se neužívaly. Takže to, že se v místě vy-

skytovala hospoda a nahoře bylo pár pokojů, kam holky mohly své klienty odvést, bylo naprosto běžné. Kvůli tomu všechny zákoníky i policisté automaticky předpokládali, že je každá číšnice vlastně i prostitutkou. Což je z dnešního pohledu dost svérázné tvrzení, ale tehdy to opravdu bylo opodstatněné.

■ **Bylo pro prostitutku výhodné dostat se do nevěstince?**

V rámci většího města, kde existovala celá škála nevěstinců, určitě ano. Dívky se snažily dostat do toho nejlepšího. Občas si tam vydělaly tolik, že si časem mohly založit podnik vlastní, a pak samy provozovaly živnost bordelářskou a už ne tu nevěstinskou. Většina ale spíše než o tomhle „kariérním postupu“ snila o tom, že v nevěstinci potká někoho, kdo si ji odvede a vezme.

■ **Stávalo se to?**

V krásné literatuře a zidealizovaných příbězích z románů ano, ve skutečnosti ale velmi zřídka. Většina těch žen spíš zemřela někde na ulici. Když zestárly, majitelé ne-

▼ **Nejluxusnější pražský nevěstinec, který od roku 1865 provozoval Abraham Goldschmied, sídlil v domě U Červeného páva v Kamzиковé ulici čp. 543 v Praze. Hosté bordel nazývali důvěrně salon Gogo a chodili do něj „na lov kamzíků“.**

věstinců je vyhodili a vesměs končily jako pouliční prostitutky nebo žebračky někde mezi městským odpadem. Ostatně, tak se o nich i hovořilo, že jsou součástí odpadu města a stejně tak že se s nimi má i nakládat. Jako s bordelem.

■ Slovo bordel je tedy původní výraz pro nevěstinec, nebo nepořádek?

Primárně to byl určitě nevěstinec. Kdy přesně ten přenesený význam slova vznikl, nevím, ale v 19. století se ve významu „nepořádek“ ještě nepoužíval.

■ Byly dívky v hampejzech, jak se nevěstincům také říkalo, pod větší ochranou než „holky“ na ulici?

Měly být. Majitel nevěstince měl k dívkám podle zákona jisté povinnosti. Na kolik je ale dodržoval, už je zase věc jiná. Minimálně měly ale tyto ženy jistotu střechy nad hlavou a třeba i bídné, ale přece jen nějaké stravy. Tohle mohl být pro některé dívky i argument, proč v nevěstinci zůstat. Obecně se tam tedy lépe měly, ale byly urči-

tě extrémny na obou stranách. V některých nevěstincích mohly být podmínky příšerné a naopak dívka na ulici mohla mít nějakého svého Pepíka, jak se říkalo pasákům, který se o ni staral, a mohla se mít dobře.

■ Vlastnili nevěstince častěji muži nebo ženy?

V mnoha případech to byli manželé. Ve většině měst totiž bylo zakázáno spojovat hostinskou a nevěstinskou živnost, proto se dost často stávalo, že jeden z manželů vedl živnost jednu a ten druhý zase druhou. A i když pak byly v reálu obě živnosti propojeny, tiše se to tolerovalo. Když se pak zaměříme na jednotlivce, většinou to byli muži. Například z Kutné Hory, kde jsme prováděly výzkumy s kolegyní Evou Altovou, vím pouze o jednom případě, kdy se nevěstka dopracovala až k postu bordelářky. A pokud už žena nevěstinec vlastnila, většinou byla vdaná. Takže taková ta románová představa hampejzu v čele s madam je dost zkreslená. Ve Vídni nebo

v Praze se něco takového objevit mohlo, ale určitě ne nějak často.

■ Jaké podniky v Praze patřily k těm nejvyhlášenějším?

V té nejluxusnější kategorii byl nevěstinec Leopolda Friedmanna v Rabínské, dnešní Maiselově ulici. Pak také nevěstinec Goldschmiedův v ulici Kamzíkové. A o podniku Aaronovu se říkalo, že nabízí jednu specialitu, a to nymfomanku Janu. „Lepší společnost“ navštěvovala také podnik Emanuela Kauckého v Platnéřské ulici nebo salon U Grossmanna. Bývalá pražská uzenářka pak vedla vyhlášený bordel U Dvoračky.

■ Které naopak patřily k těm nejšpinavějším?

Nejznámějším příkladem je podnik V prdeli. Byla v něm prý pouze jedna místnost a patřil k těm nejubožejším. Podle účesu majitelky se pak jednomu z nevěstinců říkalo Mastný drdol. Zajímavé ale je, že každé město vydávalo adresáře. Něco mezi Zlatými stránkami a průvodcem Lonely

„Vykríčené domy často vlastnili manželé.“

Planet – a tam se mohli návštěvníci města dočíst, kde je jaká památka, kde se dobře najíst i kam si jít večer zašpásovat.

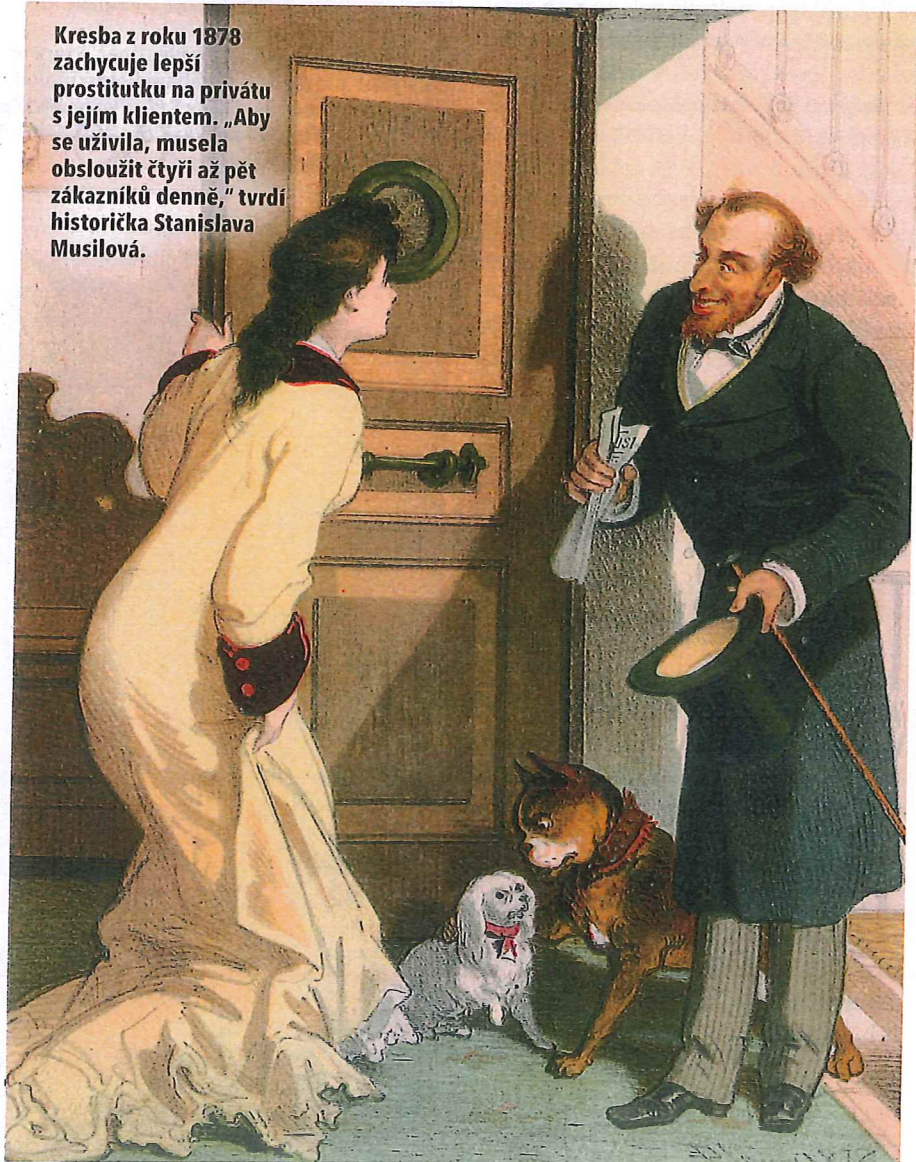
■ Dokdy se v těchto bedekrech seznam nevěstinců objevoval?

Do doby, kdy byly nevěstince zákonně povolované. U nás tedy do roku 1922. I když se dá mluvit o tom, že tahle praxe skončila už s 1. světovou válkou, která celkově převrátila leccos. Opět se více rozjela kočovná prostituce, kdy nevěstky jezdily spolu s vojáky a kdy vznikaly nevěstince v marínogkách. To jsou věci specifické pro válku, zvlášť s tak velkým počtem vojáků.

■ Ví se, jaké sexuální praktiky tehdy prostitutky nabízely?

To jsou věci, kterých se můžeme jen těžko dopátrat. Ale z roku 1925 existuje policejní záznam o časlavské nevěstce, která prý „za souložení žádala 20 korun, za svléknutí do naha 30 korun a za souložení do úst 50 korun“. K pohlavnímu styku ale nakonec nedošlo, protože se nevěstce udělalo nevolno a „zvracela v pokoji před jmenovaným do kbelíku, a tím vyvolala u něho odpor zvláště ještě tím, že byla k němu sprostou“. Dotčený

Kresba z roku 1878 zachycuje lepší prostitutku na privátu s jejím klientem. „Aby se uživila, musela obsloužit čtyři až pět zákazníků denně,“ tvrdí historička Stanislava Musilová.

zákazník tedy žádal vrácení třiceti korun, které předem zaplatil, což nevěstka odmítla. A tak se snažil vymoci peníze u strážníků, pod příslibem, že je věnuje „ve prospěch místních chudých“... Z podobných záznamů je zřetelné, že se mužům nabízelo ruční, orální nebo vaginální uspokojení. Jistě existovaly i bordely specializované na jiné techniky, ale jaké konkrétně, to nevím.

■ Kolik si ženy za sex účtovaly?

Obecně byla sazba za výkon prostitutek odstupňována podle prostředí, kde k pohlavnímu aktu došlo, a zároveň podle náročnosti požadavků zákazníka. Nejnižší taxa se vždy platila za soulož přímo na ulici či v parku na kraji města. Například v Královských Vinohradech zaplatil zákazník na počátku 20. století něco kolem jedné koruny, ale pokud se nechal pouliční prostitutkou pozvat na pokoj, musel počítat s dvojnásobnou taxou, jelikož nevěstka použila část výdělku na nájem a často také platila bytnému procenta z každého zákazníka. (Pro srovnání – v roce 1900 byl měsíční plat lékaře nebo inženýra zhruba 170 korun, kvalifikovaný dělník bral 100 korun, ředitel školy 500 korun a vyšší úředník 1 000 korun. A co tehdy stálo 1 ko-

▼ Na rohu ulic Rabínská a Josefovská stával v Praze jeden z nejluxusnějších pražských nevěstinců, který provozoval bývalý detektiv Leopold Friedmann a po něm Alžběta Friedmannová. Podnik (na snímku budova vpravo, podle dobového nařízení se zaslepenými okny) navštěvovala především bohatá zahraniční klientela. Dům byl zbořen v roce 1906 a nahrazen novostavbou čp. 96 (dnešní Široká ulice), v jejímž portálu připomínají dřívější historii místa dvě sochy nahých krás.

PROSTITUCE JAKO SOUČÁST ŘECKÉ DEMOKRACIE

„Šamchat svá řadra uvolnila, klín odhalila, její rozkoš vzal, nezdráhala se, ale dech mu vzala. Rozhrnula svůj šat, on si lehl na ni, učinila s ním, s divochem, jak dělá žena. Mužství jeho jí lahodilo. Po šest dní a sedm nocí Enkidu s Šamchatou obcoval bez ustání...“ Ukázka je z první literární pornoscény historie. Sumerský *Epos o Gilgamešovi* ze 27. století př. n. l. popisuje, jak najatá prostitutka Šamchat („Kypřá“) lákala divého siláka Enkidua, aby ho sexem zcivilizovala.

Původně náboženská prostituce související se zemědělskými kulty plodnosti v chrámech Blízkého východu se časem proměnila v ryze komerční činnost. V Babylonii (jih Mezopotámie na území dnešního Iráku) se zhruba před 2 500 lety prostitutky charimtu („vyčleněné“), podílely na financování chrámového aparátu. Peníze měly chrámy i z dcer, které do takové služby poslali otcové pod tlakem svých dluhů. Prostituce dorazila časem i na Západ. Řecký ostrov Samos je místem, kde byl za vlády Polykrata v letech 532–522 otevřen pravděpodobně první bordel v Evropě. Řekové i Římané přijali princip volného přístupu k sexu a v městských státech umenšení rizika manželských rozvatů nevěrami.

V Aténách, které považovaly prostituci za součást své demokracie, právník Solon vytvořil státní bordely s regulovanými cenami. V konkurenčním městě Korintu byl třeba chrám zasvěcený bohyni lásky Afrodité, kde bylo zaměstnáno kolem tisíce prostitutek a mladých prostitutek – mnoho lidí navštívilo Korint jen kvůli nim a městská pokladna na tom dost vydělávala... Prostituce zahrnovala obě pohlaví – ženy všech věkových kategorií a mladí muži byli určeni pro sexuální potěšení převážně mužské klientely. Zároveň byly ale vážným prohřeškem mimomanželské vztahy – v případě cizoložství měl muž právo zabít pachatele, pokud ho chytil „při činu“, to samé v případě znásilnění.

Už tehdy byly prostitutky motorem módy. Šlo o výrazně nalíčené ženy na vysokých podpatcích, v krátkých barevných „šatičkách“ a často ověšené šperky. Voněly po myrze, skořici, růžích. V bordelech byly zpravidla otrokyně (pornai), na ulicích a v přístavech pak prostitutky z řad svobodných žen (hetairai čili společnice), které se držely kuplířů a měly lepší klientelu. Pouze několik výjimečných kurtizán mělo šanci si muže vybírat. Mezi nejproslulejší patřila Miletanka Aspásia, jejíž náručí ve

druhé polovině 5. století př. n. l. prošel každý, kdo v Aténách něco znamenal. Slavný řečník a politik Démostenés pohled na prostituci formuloval prostě: „Hetéry máme pro svou rozkoš, manželky pro ušlechtilé plození dětí a pro hlídání domácnosti.“

Ve starověkém Egyptě se prostituci věnovaly dívky už po první menstruaci. Faraón Chufu (Cheops) údajně nutil i svou dceru, aby „prací“ v nevěstinci vylepšila chmurný stav královské pokladny.

V římské říši poprvé zdanil prostituci (neboli uznal obživu sexem za regulérní řemeslo) císař Gaius Caesar Augustus Germanicus, všeobecně známý pod přívlastkem Caligula (vládl v letech 37 až 41). Děvčata musela platit denně daň z výdělku ve výši ceny jedné soulože.

Pro sebe pak zřídil Caligula lupanar (bordel) přímo ve svém domě. Manželka jeho nástupce Claudia Messalina vyhrála v soutěži s profesionálními prostitutkami o to, která z nich za den a noc uspokojí nejvíce mužů: Messalina jich „zvládla“ pětadvacet. Císař Alexander Severus (zavražděn roku 235) šel v použití lehkých žen vůbec nejdále. Nařídil, aby správci provincií, pokud byli svobodní, dostávali přidělenou milenku, „protože bez nich žít nelze“. -tm-

runu? 0,75 kg hovězího masa nebo 0,5 kg másla nebo dva obědy v restauraci nebo 5 krabiček cigaret nebo 25 vajec nebo 1,1 litru vína, pozn. red.). Příjem pouličních nevěstek se výrazněji nelišil od nádenických a dělnických mezd.

■ A kolik si vydělaly ty „luxusnější“?

Například v Chrudimi na konci 70. let 19. století se roční výdělek koncesované prostitutky pohyboval okolo 1 000 zlatých, z čehož ale musela zaplatit nájem pokoje s příplatkem za stravu, otop, prádlo a úklid, což dělalo nějakých 60 zlatých ročně, a 50 % z každé platby navíc odevzdávala majiteli nevěstince. Aby se uživila, musela tedy obsloužit čtyři až pět zákazníků denně. Na počátku 20. století spolu s inflací rostly i taxi v nevěstincích, a tak se příjmy profesionálek v Královských Vinohradech pohybovaly mezi patnácti až dvaceti korunami za zákazníka, a třeba v Rakovníku zaplatil zákazník okolo 25 korun. Takový výdělek představoval ekvivalent tehdejšího příjmu univerzitního profesora.

■ Byla prostituce v době reglementace, kdy šlo o oficiální živnost, zdaněná?

Majitelé nevěstinců odváděli daň z živnosti, případně potravní daň. A jistá část peněz do městské kasy putovala i ze zdavotních prohlídek – byla to placená služba a odměnu si rozdělovalo město s lékařem.

■ Byly prostitutky na první pohled rozzeznatelné od ostatních žen?

Většinou ano. Když půjdeme úplně do historie, zjistíme, že nosily specifické barvy (typickou byla žlutá) nebo i nějaký typ označení (speciální čepce nebo pásku na rukáve), který bychom mohli přirovnat k označení dalších vyloučených skupin obyvatel, jako byli třeba Židé nebo i kati (*mimochoodem – třeba v době vlády Karla IV. provozovali prostituci právě kati a mezi nejčastější zákazníky patřili studenti, faráři a klerici, pozn. red.*). Ve většině případů ale prostitutky tohle označení stejně nepotřebovaly, protože už ve středověku šlo o ženy, které se oblékaly i chovaly dost vyzývavě. Což sice bylo ve všech zákonících zakázáno, ale nikdo to nedodržoval.

■ Co ještě měly zakázáno?

Vyklánět se z oken, pokřikovat na ulici, lákat zákazníky posunkem a gesty. V určitých hodinách se nesměly vyskytovat na ulicích a už vůbec ne v místech s větším shromážděním lidí, tedy třeba v divadlech. Nakupovat mohly jen v určitých hodinách a na ur-

Kolem roku 1918 byly v Praze asi dva tisíce prostitutek, v celé republice jich pak bylo pětkrát tolik. Zákonem z roku 1922 pak byly nevěstince oficiálně zrušeny.

čitých místech... Ale tohle všechno stejně i přes zákaz dělaly.

■ Jak vypadal typický slovník prostitutky 19. století?

Používaly oslovení typu: „Fešáku, pojďte si zahrát nožičky.“ Zákazníky ale převážně lákaly na lascivní gesta a postoje.

■ Jak se nevěstkám v průběhu let říkalo?

Výraz prostitutka přejala čeština z francouzštiny. Ve středověku se používaly vý-

„Nevěstky byly ve většině případů neplodné.“

razy jako nevěstka, hurva, kurva, helmbrechtice, merhyně nebo paní korouhevná. Josef Jungmann ve svém *Slovníku česko-německém* z roku 1835 používá označení nevěstka nebo kurva. A například spisovatel Paul Leppin (v první polovině 20. století, pozn. red.) o lehkých ženách mluví jako o fuchtlich, flundrách či bludičkách.

■ Byly i různé názvy pro nevěstince?

V *Cizojazyčném abecedníku* z roku 1849 se používá slovo bordell, Jungmannův slovník zase uvádí pojem hampeys. Nevěstinec byl také nazýván lupanariem, což je odvozeno od antického označení poběhlce slovem lupa, tedy vlčice. Ve středověku se můžeme setkat i s výrazy jako domky svodnické či merhyňské.

■ Můžeme prostitutkám přiřknout nějaké prvenství, tedy kromě těch preventivních prohlídek?

Byly jedny z prvních, kdo v Evropě používal barvy na vlasy, make-up a spodní prádlo.

■ Co kondomy?

Obecně se říká, že se první prezervativy objevují už někdy ve starověku. Záznamy o používání ovčích střívek máme a u prostitutek se s antikoncepcí určitě setkáme více než u běžné populace. Snažily se chránit před nechtěným těhotenstvím. I když, jak jsem již zmínila, často trpěly chorobami, které jim v početí zabraňovaly. Nicméně ano, asi jako jedny z prvních používaly

bariérovou antikoncepci, ovšem až na přelomu 19. a 20. století, kdy vznikl gumárenský průmysl. Za první republiky už se dokonce objevuje i značka Primeros. Předtím nejspíš praktikovaly hlavně přerušovanou soulož, což bylo na domluvě se zákazníkem. Ono takové těhotenství bylo totiž nežádoucí i pro něj. Nefungovalo to ale vždy, jsou známy i případy, kdy ženy vychovávaly své dítě v nevěstinci, nebo se plodu či již narozeného dítěte zbavily.

■ Vyskytovala se v nevěstincích častěji kriminalita?

Pár dokladů o zločinu přímo v nevěstincích máme. Například v roce 1897 zabil syn majitele jednoho malostranského podniku prostitutku, protože se do ní zamiloval. Sám pak zemřel na Pankráci. Že by ale v prostředí nevěstinců docházelo ke zločinům častěji než jinde, tak to určitě ne. Častěji spíš docházelo k sebevraždám nevěstek, které asi pod vlivem okolností propadaly depresím. S nevěstinci můžeme více spojit také ono zbavení se ať už narozeného nebo nenarozeného dítěte, ale takhle tehdy nechtěné těhotenství řešily i jiné ženy z nižších vrstev. Tento jev rapidně klesá právě až s používáním antikoncepce a v době, kdy se legalizují nemanželské děti.

■ A co alkohol a drogy?

To je otázka, která se zkoumá až na konci 19. a počátku 20. století, kdy se pojem závislosti teprve objevuje a kdy se pod taktovkou T. G. Masaryka rozvíjejí jak hnutí proti alkoholu, tak proti prostituci. Samozřejmě to jsou ale spojené nádoby. Šlo o lidi na okraji společnosti, s čímž byla spojena velká míra alkoholismu, špatná hygiena a špatné stravovací návyky. O nějaké drogové závislosti v případě menších měst se ale mluvit nedá a i v případě Prahy jde až tak o přelom 19. a 20. století, kdy byly v těch luxusnějších podnicích k sehnání kokain a opium.

■ Objevovала se už tehdy i prostituce mužská?

Ano, ale opět se bavíme o větších městech, jako je Praha nebo Vídeň na přelomu 19. a 20. století. Šlo o prostituci jak homosexuální, tak i tu mužskou pro ženy – i když ta byla spíš raritou.

■ Jak se v čase měnil typ návštěvníků nevěstinců?

Ten se měnil spíš podle toho, jak se ve společnosti pohlíželo na nemanželské svazky. V době, kdy byl sexuální styk mimo manželství nelegální nebo společensky nepřija-

teľný, vyhledávali muži diskretní prostitutky častěji a vlastně se to i tolerovalo, protože „muž sex přece potřebuje“. Říkalo se, že žena do svatby vydrží, muž ale ne a navíc se to musí někde naučit... Jakmile ale přestaly

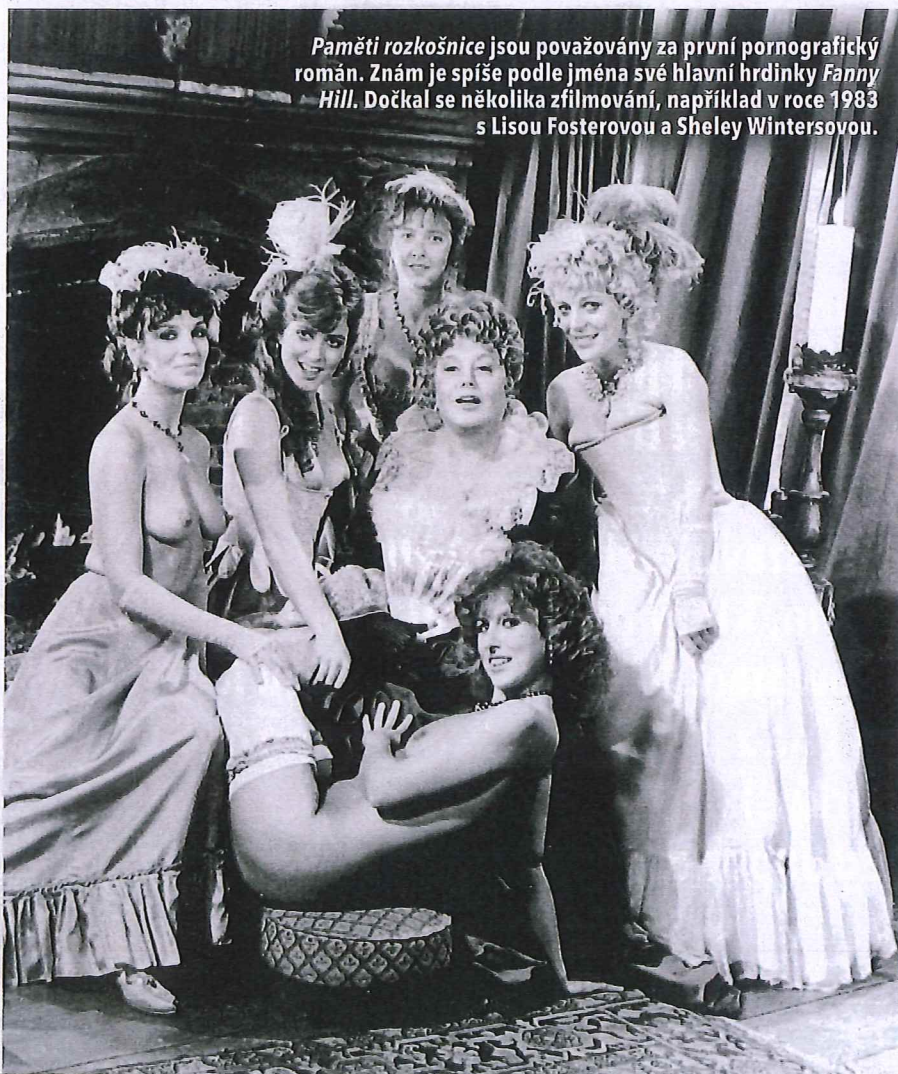
„Nejčastější zločin? Vraždy právě narozených dětí.“

být nesezdané svazky stigmatizované, snížil se i počet mužů, kteří služby prostitutek vyhledávali. K mužům, kteří hledali potěšení v nevěstincích nejčastěji, patřili logicky ti, jejichž povolání často manželství vylučovalo. Čili vojáci, učitelé a četníci. Ti totiž museli před sňatkem složit nějakou kauci, aby ke svatbě získali povolení, a dokud si na ni nevydělali, tak třeba i častěji navštěvovali bordely.

■ Behem první republiky už přichází období abolicie, kdy pro prostituci není žádná právní úprava. Jak se tehdy prostituce změnila?

Abolicionismus je u nás spojen s prosaváním názorů T. G. Masaryka, kdy se v rámci nového pohledu na ženu a pod vlivem feministického trendu v rámci politiky objevuje snaha prostituci úplně vymýtit. Hovoří se o právech ženy a o tom, že by neměla být tímto způsobem zneužívána. Ohledně prostituce se jediná právní úprava týkala pohlavních chorob a povinnosti se léčit. Zda ale k té nemoci přišla žena kvůli prostituci, už byla její věc. Abolicionistický systém předpokládá, že je jedinec svobodný a zodpovědný za svůj život. Počet nakažených prostitutek zůstal každopádně zhruba stejný. Ty, které se o sebe nestaraly před tím, na povinnost léčit se kašlaly dál... V reálu pak změna pravidel vedla k tomu, že se zrušily nevěstince, vzniklo něco jako priváty a kabarety, a i ta malá kontrola, která do té doby fungovala, byla ze dne na den pryč. Pouliční prostitutky se změnily v barové a fungovaly úplně stejně dál. Jen už je nikdo neevidoval.

Veronika Šíp Tardonová

Paměti rozkošnice jsou považovány za první pornografický román. Známe je spíše podle jména své hlavní hrdinky Fanny Hill. Dočkal se několika zfilmování, například v roce 1983 s Lisou Fosterovou a Shelley Wintersovou.